

VATIKANO TYLOS NUODĖMĖS

KAS VALDO TYLĄ – TAS NUSLEPIA TIESĄ

L. R. SALGADO

óbuolys.

L. R. SALGADO

VATIKANO
TYLOS
NUODĖMĖS

Iš anglų kalbos vertė
UAB „KNYGŲ MINISTERIJA“

PROLOGAS

TYLOS GARSAS

Vatikanas nėra triukšmingas. Jam ir nereikia tokiu būti.

Vidurdienį atsistokite Šv. Petro aikštėje, kai skamba varpai ir minios iškelia telefonus, ir jums gali pasirodyti, kad Bažnyčia – tai garso spektaklis. Aidi pamokslai, kyla chorų giesmės, popiežiaus balsas sklinda per žemynus. Tačiau kitapus Vatikano sienos, kur priimami sprendimai ir laidojami dokumentai, triukšmas yra priešas.

Prisimenu vieną vakarą Romoje, kai piligrimai jau seniai buvo išsiskirstę. Per žalvarines duris praslydau pro Šveicarijos gvardiečius, kurių alebardos gaudė žibintų šviesą, ir su skolintu leidimu užlipau į Apaštališkuosius rūmus. Koridoriai atrodė begaliniai. Silpnai ir dusliai aidėjo kiekvienas žingsnis. Kartą stabtelėjau, buvau tikras, kad už nugaros išgirdau šnabždesį. Atsisukus nieko nebuvo – tik dar vienos tvirtai uždarytos durys. Toks yra Vatikano garsas: ne balsai, o jų nebuvimas.

Vatikanas ir Šv. Petro aikštė po saulėlydžio

Ateina akimirka, kai tylą tampa nepakeliama. Taip nutinka Siksto koplyčioje konklavos metu. Užrakinamos durys ir užkabamos grandinės. Lauke spauda laukia dūmų. Viduje šimtas raudonai vilkinčių vyrų sėdi po Mikelandželo lubomis, rankose gniauždami balsalapius. Taisyklės reikalauja slaptumo, grasinant ekskomunikavimu. Jokių telefonų. Jokių žinučių. Net jų žodžiai sudeginami, paverčiami pelenais ir dūmais. Jie – tylos kaliniai ir žino, kad Vatikano išlikimas priklauso ne nuo to, kas pasakoma, o nuo to, kas niekada neištariama.

Tyla čia – ne silpnybė. Tai – strategija. Ji pasirašinėjo sutartis su Musoliniu ir Hitleriu. Ji leido kunigams dingti naujose parapijose, kai iškildavo kaltinimai. Ji užgniaužė balsus tų, kurie išdrįso skurdą pavadinti šventu. Ji gynė bankininkus, kurie plovė turtus Dievo vardu. Ji užrakino archyvus, kol mirusieji jau nebegalėjo kalbėti.

Ši tylą senesnė už diktatorius, kuriuos ji globojo. Ji prasidėjo susirinkimams nutarus, kad kunigai neturėtų tuoktis, – ne tik dėl šventumo, bet ir kad Bažnyčios žemės nepatektų į privačias rankas. Tai sustiprėjo iki kanonų teisės, reikalaujančios slaptumo piktnaudžiavimo bylose. Ją įtvirtino popiežiaus dekretai, vadinami *sub secreto* ir *pontifiko paslaptimi*, paversdami tylą įstatymu, o nepaklusnumą – nuodėme.

Čia ir slypi paradoksas. Kuo garsiau Bažnyčia pamokslauja viešai, tuo atkakliau ji saugo savo tylą privačiai. Nuo Šv. Petro bazilikos balkono žodžiai dunda milijonams. Už sienų tylą yra

išlikimo moneta, iškeista į suverenitetą, privilegijas, neliečiamybę.

Ši knyga – ne apie teologiją. Ji – apie pačią tylą. Tylą, kuri lydėjo sutartis su diktatoriais. Tylą, kuri gynė grobuonis su sutanomis. Tylą, kuri smaugė teologus, stojusius į vargšų pusę. Tylą, kuri slėpė banko buhalterines knygas. Tylą, kuri užrakino istoriją pridulkėjusiose saugyklose.

Vatikanas vadina save amžinu. Ir vis dėlto amžinybė visada buvo trapi – nupirkta ne tik tikėjimu, bet ir nutylėjimu. Tyla buvo jo skydas, ginklas, sandėris su valdžia. Bet kiekviena paslaptis turi savo atgalinį skaičiavimą. Archyvai atveriami. Išgyvenusieji prabyla. Žurnalistai kasa giliau. Ir tyla, kadaise išgelbėjusi Bažnyčią, dabar gali tapti tuo, kas ją sunaikins.

Daug metų rinkau šias tylas. Vaikščiojau siauromis Romos gatvelėmis su užrašų knygele kišenėje, kirtau sienas ieškodamas dokumentų su antspaudu „konfidencialu“, klausiausi vyrų, kurie prisaikdino mane saugoti paslaptį, o tada papasakojo tai, ko niekada neturėjo atskleisti. Dalis to, kas aprašyta toliau, slypi oficialiuose dokumentuose, kita dalis išliko tik šnabždesiuose. Visa tai kartu sudaro tam tikrą modelį.

Tai – pasakojimas apie tas tylas.

1 SKYRIUS

KONKORDATAI SU DIKTATORIAIS

LATERANO SUSITARIMAS, 1929 M.

Roma, 1929 m. vasario 11 d. Žiemos dangus virš Laterano rūmų buvo nykiai pilkas, toks, nuo kurio miesto akmuo atrodė šaltesnis nei įprastai. Už vartų stumdėsi žurnalistai, pasiruošę rašiklius, ir laukė pranešimo, kuris užbaigs šešiasdešimt metų trukusią aklavietę tarp Italijos ir Vatikano.

Viduje *Sala degli Arazzi* menė tviskėjo nuo sietytų ir freskų, tačiau vyrai prie stalo anaip tol nebuvo vien puošmena. Benitas Musolinis, Italijos fašistų vadas, sėdėjo sustingęs su juodu kostiumu, jo akys lakstė, o žandikaulis beveik suakmenėjęs. Kadaise buvęs ugningu ateistu, jaunystėje plėšiusiu Biblijos puslapius, dabar jis save vadino krikščioniškosios Italijos gelbėtoju. Priešais jį sėdėjo Vatikano valstybės sekretorius kardinolas Pjetras Gasparis (*Pietro Gasparri*) – ramus ir susikaupęs, atstovaujantis popiežiui Pijui XI, kuris vis dar vadino save „Vatikano kaliniu“ nuo tada, kai 1870 m. italų kariuomenė atėmė iš popiežiaus jo teritorijas.

Laterano sutarties pasirašymas 1929 m.

Ant stalo gulėjo trys dokumentai: pats Laterano susitarimas, konkordatas, reguliuojantis Bažnyčios ir valstybės santykius, ir finansinė konvencija. Sutarties 3 straipsnis skelbė „Šventojo Sosto suverenitetą tarptautinėje arenoje kaip neatsiejamą jo prigimties atributą“. 26 straipsnis nurodė, kad nusikaltimai prieš popiežių bus baudžiami „kaip nusikaltimai prieš karaliaus asmenį“. Finansinė konvencija žadėjo 750 milijonų lirų grynaisiais ir vieną milijardą vyriausybės obligacijomis – tai buvo atkurto suvereniteto kaina.

Ir štai vidurdienį Gasparis pasilenkė pasirašyti, jo ranka buvo tvirta. Po jo pasirašė Mussolinis – jo parašas buvo drąsus, agresyvus, beveik kaip užkariavimo mostas. Spragsėjo fotoaparatai.

Stojo tylą. Rašalu ant pergamento „Romos klausimas“ buvo paskelbtas išspręstu.

Musolinis nedelsdamas išėjo pas spaudos atstovus. Pakeltu balsu, kad girdėtųsi marmurinėse salėse, jis pareiškė: „Mes išsprendėme problemą, kuri kamavo Italiją šešiasdešimt metų. Mes grąžinome Dievą Italijai, o Italiją – Dievui.“ Kitą rytą ši eilutė puikavosi visų laikraščių pirmuosiuose puslapiuose.

Vatikane Pijus XI džiūgavo. Privačioje audiencijoje jis pasveikino Musolinį kaip *l'uomo della Provvidenza* – Apvaizdos siųstą žmogų. Daugeliui italų atrodė, kad popiežius priėmė dučę kaip išrinktąjį įrankį. Šie žodžiai ateinančiais metais karčiai atsilies.

Kritikų buvo, nors jie kalbėjo tyliai. Liberalai skundėsi, kad Musolinis, paskelbdamas katalikybę „vienintele valstybės religija“, išsižadėjo pasaulietinės Italijos tapatybės. Kai kurie katalikai murmėjo, kad pasitikėti diktatoriumi, kuris vis dar sodina oponentus į kalėjimus, yra neapgalvota. Tačiau šie balsai liko neryškūs, palaidoti po oficialiais pareiškimais ir parapijų pamokslais.

Konkordato sąlygos užtikrino, kad jie tokie ir liks. Kunigams buvo uždrausta politinė veikla. „Katalikų akcijos“ veikla buvo apribota. 24 straipsnis įpareigojo Šventąjį Sostą laikyti „Romos klausimą“ „galutinai ir neatšaukiamai išspręstą“. Mainais į suverenitetą ir turtus Vatikanas pažadėjo neutralumą. Tyla buvo įrašyta įstatymu.

L'Osservatore Romano gyrė susitarimą kaip „iškilmingą ir galutinį Bažnyčios ir valstybės susitaikymą“. Fašistų laikraščiai džiūgavo, vadindami Musolinį naujuoju Konstantinu.

1929 m. vasario 20 d. Roma, Italija. Kardinolas Gasparis ir premjeras Musolinis (centre) su Vatikano ir Italijos vyriausybės žymiais asmenimis, Laterano rūmuose prieš pasirašant sutartį.

Parapijose kunigai skaitė ganytojiškus laiškus, nurodančius tikintiesiems paklusti naujajai tvarkai. Žinia buvo aiški: popiežius palaimino dučę, o dučė nupirko tylą.

Pranešama, kad tą naktį Musolinis, stovėdamas prie savo kabineto lango, žvelgė į tamsų miestą. Roma buvo jo ne tik užkariauta, bet ir pašventinta. Vatikanas atgavo nepriklausomybę. O jis įgijo kai ką vertingesnio – šventa valdžia apgaubtą teisėtumą.

Laterano susitarimas buvo daugiau nei diplomatija. Tai buvo pirmasis didysis amžiaus sandėris: suverenitetas už tylą, neutralumas už valdžią. Pavyzdys, kuriuo netrukus pasinaudos ir kiti.

REICHO KONKORDATAS, 1933 M.

Berlynas, 1933 m. liepos 20 d. Reicho kanceliarija, išpuošta vėliavomis su svastikomis, spinduliavo naujo režimo, trokštančio pripažinimo, pompastika. Lauke sargyboje stovėjo šturmuotojai, jų batai tvirtai rėmėsi į akmenį. Viduje ant ilgo ažuolinio stalo buvo padėtas pergamentas, plunksnakočiai ir gulėjo istorijos našta.

Adolfas Hitleris kancleriu tebuvo vos pusmetį, tačiau jo vyriausybė jau spėjo nutildyti spaudą, uždrausti konkuruojančias partijas ir sukišti į stovyklas politinius oponentus. Liko viena jėga, kurios jis negalėjo paprasčiausiai uždrausti, – Katalikų Bažnyčia. Beveik trečdalis Vokietijos gyventojų buvo katalikai. Jie buvo organizuoti, drausmingi, politiškai aktyvūs per Centro partiją ir katalikų asociacijas. Jie buvo ir grėsmė, ir laimikis.

Hitleris norėjo jų tylos. Dėl to jis rėmėsi vicekancleriu Francu fon Papenu (*Franz von Papen*) – mandagiu katalikų kilmės didikui, troškusiui įrodyti savo naudingumą. Priešais jį sėdėjo Vatikano valstybės sekretorius kardinolas Eudženijus Pačelis (*Eugenio Pacelli*) – preciziškų judesių, laisvai kalbantis vokiškai ir jau turintis Berlyno politikos patirties iš savo, kaip nuncijaus, metų. Kadais Pačelis taps popiežiumi Pijumi XII. Kol kas jis buvo Vatikano diplomatijos meistras, siekiantis užtikrinti Bažnyčios poziciją Trečiojo reicho valdžioje.

Reicho konkordato tekstas apėmė dvidešimt tris straipsnius. 1 straipsnis skelbė: „Vokietijos Reichas garantuoja katalikų

Papenas su Hitleriu 1933 m. gegužės 1 d.

religijos išpažinimo ir viešo praktikavimo laisvę.“ 4 straipsnis užtikrina, kad katalikiškos mokyklos galės tęsti veiklą. Tačiau 31 straipsnis nuskambėjo visiškai kitaip: „Dvasininkai ir religinių ordinų nariai negali priklausyti politinėms partijoms ar veikti jų labui.“ Vienu sakiniu katalikų politinis gyvenimas buvo sugriautas. Centro partija paleista, kunigams uždrausta dalyvauti politikoje, o opozicija nutildyta iš pat pašaknų.

Plunksnakočiai sukrebždėjo. Pačelis pasirašė savo atsargia ranka, fon Papenas – triumfuojančiu mostu. Hitleris, nors ir nebuvo patalpoje, džiūgavo. Ministrų kabineto posėdyje jis pareiškė: „Konkordato sudarymas reiškia, kad Katalikų Bažnyčia pripažįsta nacionalsocialistinę valstybę. Tai – neabejotina sėkmė.“

Gebelsas (*Joseph Goebbels*), režimo propagandos meistras, dienoraštyje rašė, kad konkordatas yra „didžiulis laimėjimas“, padėsiantis „daryti įtaką masėms“. Laikraščiai spausdino besišypsančių Pačelio ir fon Papeno nuotraukas po Reicho ereliu. Vizualinė žinutė buvo neabejotina: Šventasis Sostas pripažino Hitlerio Reichą.

Romos reakcija buvo atsargi. *L'Osservatore Romano* apibūdino susitarimą kaip pagrindą „taikiam bendradarbiavimui“, stengdamasis per daug nesidžiaugti. Pijus XI neišsakė jokio dramatiško palaiminimo, tačiau pats pasirašymo aktas buvo iškalbingesnis už žodžius. Pačelis gynė sandorį kaip vienintelį būdą apsaugoti Vokietijos katalikus nuo persekiojimo – pragmatišką skydą pavojingais laikais.

Pasigirdo tam tikros menkos kritikos. Katalikų laikraštis *Germania* nerimavo dėl katalikų asociacijų slopinimo. Kai kurie vyskupai, vos prieš dvejus metus pasmerkę nacizmą kaip „nekrikščionišką“, dabar sušvelnino savo retoriką ir ragino tikinčiuosius dirbti „lojaliai naujai valstybei“. Daugelis katalikų pakluso, nuraminti, kad Roma užtikrino jų teises. Parapijose įsiviešpatavo tylą.

Per kelis mėnesius Hitleris sulaužė susitarimą. Buvo uždraustos jaunimo grupės, uždaryti katalikų laikraščiai, suimami kunigai. Tačiau Vatikanas laikėsi įsikibęs konkordato, teikė protestus diplomatiniais kanalais, bet niekada neatšaukė savo pripažinimo. Pačelis, kaip visada diplomatas, tikėjo, kad išsaugoti susitarimą, net ir pažeistą, yra geriau nei jį nutraukti.

Reicho konkordatas formaliai galioja iki šiol – nuodingo pakto reliktas.

Hitleriui tai buvo teisėtumas. Vatikanui – apdairumas. Istrijai tai tapo simboliu, kaip tylą, kartą įteisintą, virsta bendrininkavimu.

FRANKO ISPANIJA, 1953 M.

Madridas, 1953 m. rugpjūčio 27 d. Oras *Santa Cruz* rūmuose buvo tvankus, lubų ventiliatoriai sukosi per lėtai, kad išsklaidytų karštį. Marmuriniuose koridoriuose išsirikiavo kariai su paradinėmis uniformomis, jų medaliai blizgėjo sietyną šviesoje. Diplomatai ir dvasininkai vėdavosi sulankstytomis programėlėmis. Po daugelio tarptautinės izoliacijos metų Ispanija ruošėsi grįžti į tarptautinę areną – ne per Jungtines Tautas, o per Romą.

Prie stalo sėdėjo Albertas Martinas Artachas (*Alberto Martín Artajo*), Franko užsienio reikalų ministras, pamaldus katalikas, už savo iškilimą dėkingas ištikimybei Kaudilijui. Priešais jį – arkivyskupas Ildebrandas Antonjutis (*Ildebrando Antoniutti*), Vatikano pasiuntinys, pasirašantis popiežiaus Pijaus XII vardu. Prieš juos gulėjo 1953 m. konkordatas – Vatikano ir bet kurios šiuolaikinės valstybės nuo Laterano laikų plačiausios apimties sutartis.

Dokumentas skelbė katalikybę oficialia Ispanijos religija. Jame buvo garantuojama, kad vyskupas rinks popiežius, tačiau tik iš Franko vyriausybės patvirtintų kandidatų. Religinis mokymas

tapo privalomas mokyklose; vadovėliai turėjo būti peržiūrimi vyskupų. 19 straipsnis suteikė Bažnyčiai visišką santuokos įstatymų kontrolę. Dvasininkai buvo atleisti nuo karinės tarnybos ir mokesčių. Spauda ir kinas pateko į katalikų cenzūros sritį, suteikiant teisę blokuoti knygas ir filmus, laikomus „nemoraliais“.

Popiežius Pijus XII

Frankui sutartis buvo karūnavimas. Generolas, užgrobęs valdžią kruvinais pilietiniame kare, dabar galėjo teigti, kad pats Šventasis Sostas pašventino jo valdymą. Vatikanui tai buvo privilegijų, prarastų kitur Europoje, – mokesčių lengvatų, mokyklų, teisinės šeimos gyvenimo kontrolės – atkūrimas, įtvirtintas įstatymu.

Pijus XII, per pilietinį karą palaiminęs Franką kaip „krikščioniškosios civilizacijos“ gynėją nuo „bedieviško komunizmo“, pasveikino konkordatą kaip katalikiškos tvarkos triumfą. *L'Osservatore Romano* apibūdino jį kaip „Bažnyčios teisių Ispanijos tautai garantiją“. Katedrose visoje Ispanijoje kunigai skaitė ganytojiškus laiškus, kuriuose Frankas buvo giriamas kaip apvaizdos siųstas lyderis, išsaugojęs Ispanijos katalikišką sielą.

Tačiau tremtiniai Paryžiuje ir Meksike tai pavadino išdavyste. Respublikonų laikraščiai smerkė sutartį kaip Romos

Franciskask Frankas

palaiminimą tironijai. Netgi Ispanijoje tyliai kilo abejonių: intelektualai šnabždėdavo, kad toks glaudus Bažnyčios susiejimas su režimu suterš jos vardą, kai Frankas neišvengiamai žlugs. Tačiau šie balsai retai pasiekdavo bažnyčių suolus. Franko Ispanijoje tylą buvo saugesnė už prieštaravimą.

Poveikis buvo staigus. Nukryžiuotieji grįžo į klases ir teismų sales. Vyskupai patarinėjo ministrams. Kunigai užėmė įtakingas vietas universitetuose. Būti ispanu reiškė būti kataliku; prieštarauti režimui reiškė prieštarauti pačiam tikėjimui. Vėliau istorikai tai pavadino *nacionalcatolicismo* – nacionaline katalikybe – altoriaus ir sosto susiliejimu.

Frankui tai buvo diplomatinis proveržis. Prieš kelias savaites jis buvo pasirašęs gynybos paktą su Jungtinėmis Valstijomis, užsitikrindamas Vašingtono, kaip Šaltojo karo sąjungininko, paramą. Dabar Vatikano sutartis suteikė jam ir dvasinį teisėtumą. Romai šis sandėris atnešė įtaką, neturinčią precedento jokioje kitoje šiuolaikinėje šalyje.

Tačiau įtaka turėjo savo kainą. Vatikanas tylėjo apie kalėjimus, pilnus politinių disidentų, kankinimus, nenutylančius slaptosios policijos rūsiuose, kameras ir sušaudymus auštant. Kol vyskupai laimino karius, o katedros aidėjo nuo liaupsų

Skaitykite likusius
236 iš **256** puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

klausykla.lt

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

Tai knyga apie tai, ką Vatikanas norėtų pamiršti.

Tai ne sąmokslų teorijos ir ne gandai – tai tikrais dokumentais, istorikų liudijimais ir žurnalistiniais tyrimais paremti faktai, kurie meta iššūkį šimtmečius saugotai Vatikano tylai.

Po bestselerių **Slaptieji Vatikano archyvai** ir **Juodosios Vatikano paslaptys** autorius L. R. Salgado vėl leidžiasi į kelionę per archyvų šešėlius – šįkart atvers duris ten, kur Vatikano vardu dangstytos tamsiausios nuodėmės ir tylos sandėriai.

Autorius atveria slaptuosius archyvus, seka nykstančiais liudytojų pėdsakais ir fiksuoja istorijas, kurių nerasite oficialiuose dokumentuose. Jis atskleidžia didžiausias ir giliausias įsišaknijusias Bažnyčios paslaptis: nuo politinių sandėrių su diktatoriais iki vaikų, kurie dešimtmečius buvo laikomi „šventos tylos“ įkaitais, išnaudojimo slėpimo mechanizmų. Čia – užkulisiniai susitarimai su Musoliniu ir Hitleriu, Franko Ispanijos šešėliai, Lotynų Amerikos chuntų palaiminimai ir tūkstančių vaikų bei moterų, paliktų vieni prieš sistemą, skausmas.

Tai ne dar vienas istorinis pasakojimas. Tai – atkirtis tylai, įrodantis, kad nutylėtos istorijos visada sugrįžta.

Knyga sukrečia, provokuoja, verčia permąstyti autoritetų vertę ir klausia: kiek kainuoja institucijos reputacija, jei už ją mokama žmonių gyvenimais?

Tai pasakojimas, kurio negalima ignoruoti. Faktai, kurie griauja mitus. Istorijos, kurios nebeleis ramiai žiūrėti į didžiausią pasaulio religiją. Ir kai jas perskaitysite, taip pat nebegalėsite tylėti.

SKAITYKITE KITAS
TAMSIŲJŲ VATIKANO
ARCHYVŲ KNYGAS

**Skaityk.
Komentuok.
Sek.**
linktr.ee/obuolys.lt

